

трансформаційної економіки (аспекти моделювання): Монографія. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2002. – 312 с.

11. Сошникова Л.А., Тамашевич В.Н. Многомерный статистический анализ в экономике. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 598 с.

12. Хандуев П.Ж., Ширапов Б.Д. Сценарный подход как метод преодоления неопределенности в разработке стратегии развития региона // Принцип неопределенности и прогноз развития социально-экономических систем:

Материалы третьего науч. семинара “Самоорганизация устойчивых целостностей в природе и обществе”, 15-17 мая 1999 г. – Томск, 1999, С. 89-90.

13. Шибалкин О.Ю. Проблемы и методы построения сценариев социально-экономического развития. – М.: Наука, 1992. – 176 с.

14. Ширапов Б.Д. Использование системной динамики в моделировании регионального развития // Пробл. устойчивого развития региона: Тез. школы-семинара, 28-30 сентября 1999 г. – Улан-Удэ, 1999, – С.82-83.

Анотація. В статті розглядається механізм, який на основі методів багатовимірного аналізу, економетричного та імітаційного моделювання, дає можливість оцінити ймовірність посилення нерівномірності соціально-економічного розвитку (СЕР) регіонів як загрози економічній безпеці та розробити фінансову регіональну політику, направлену на згладжування регіональної соціально-економічної диференціації до безпечної рівня.

Ключевые слова: регіони, соціально-економічне розвиток, нерівномірність, загроза економічній безпеці, механізм, оцінка, аналіз, сценарій управління СЕР регіонів, багатовимірний аналіз, економетричне моделювання, імітаційне моделювання

Summary. The mechanism based on multidimensional analysis, econometric and imitating modelling methods is offered in the article. The proposed mechanism gives the ability to estimate the probability of strengthening of non-uniformity of social and economic development of regions as threats of economic safety and to develop the financial policy directed on smoothing of inter-regional social and economic differentiation.

Keywords: regions, social and economic development, non-uniformity, threat of economic safety, the mechanism, estimation, the analysis, the scenario, multidimensional analysis, econometric modelling, imitating modelling

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрГАЗТ Якименко Н.В.

УДК 352.862

ВИБІР ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УРАЇНИ

Сідак В.С., д.і.н., к.ю.н., професор (Університет економіки та права «КРОК»)

В статті розкрито сутність розробки стратегії національної безпеки (НБ) та її складової економічної безпеки (ЕБ) держави України рівень якої особливо загострився в умовах світової фінансової кризи і зумовлений, у першу чергу, такими чинниками, як високий рівень зовнішнього боргу, загострення фінансової та іпотечної криз, дисбаланс і нестабільність інвестиційної активності та економічної свободи, відтік капіталу. Запропоновані сценарії розвитку економічної моделі України, як важливої складової стратегії ЕБ.

Ключові слова: національна безпека України; економічна безпека України.

Постановка проблеми. Історія України свідчить, що НБ асоціювалася переважно з безпекою держави, і головною турботою було забезпечення цілісності державної структури, безпеки владних інститутів, стійкості внутрішніх і зовнішніх системних зв'язків. У ХХІ ст. ми дивимося на державу не тільки як на владний каркас, а сприймаємо її як складну систему – соціокультурну, соціотехнічну і соціоприродну водночас.

Через недосконалість державного управління соціальна природа феномену безпеки, на жаль, постійно виявляється у серйозних надзвичайних ситуаціях, кризових внутрішньополітичних процесах, невідповідності реальних дій влади декларативним заявам, кризою довіри у відносинах зі стратегічними партнерами тощо. Безпека життєдіяльності як складова НБ посідає нині значне місце завдяки поширенню принципів гуманізму, розумінню залежності рівня безпеки системи від рівня безпеки окремих її елементів. Якщо безпека – це необхідні умови існування, то забезпечення національної безпеки загалом – це підтримання цілісності державної структури та стійкості й безпечності її системних зв'язків, а також створення нормальних і безпечних умов функціонування всіх її елементів. А найціннішим елементом держави є людина, нормальна життєдіяльність якої і забезпечує стабільну і надійну реалізацію системних зв'язків [1].

Тобто безпека – це не тільки стан захищеності, а й умови існування суб'єкта, які він контролює. Таким чином, забезпечення безпеки – еволюційний процес створення сприятливих умов діяльності, процес оволодіння суб'єктом необхідними умовами власного існування (створення умов, за яких реалізуються його інтереси, здійснюються поставлені ним цілі, в основі яких лежать його цінності). Отже, безпека – це умови, за яких суб'єкти зберігають і відтворюють власні цінності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами економічної безпеки займаються такі вчені: О.А. Кириченко, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров, Ю.Г. Кім, Т.Т. Ковальчук, О.Й. Косарев, С.М. Лаптев, Д.Г. Лук'яненко, Е.К. Марчук, В.І. Мунтян, О.М. Мозговий, Ю. Пахомов, Д.К. Прейгер, С.І. Пирожков, В.М. Свінцицький, А.І. Сухоруков, В.А. Тимошенко, В.І. Терехов, В.М. Федосов, В.І. Франчук, В.К. Черняк, М.Г. Чумаченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Загалом, питання про адекватність системи НБ України реаліям XXI ст. залишається невирішеним і в науково-теоретичному, і в практично-політичному аспектах. Причина – недосконалість традиційного соціально-філософського розуміння безпеки з огляду на статичну і динамічну зміну у суспільстві і неналежну увагу до НБ з боку держави.

Хоча з історичного погляду 19 років для держави – незначний період, Україна двічі формувала концептуальні засади НБ – у 1997 р. та 2003 р. Однак швидкоплинність подій на міжнародній арені, а також докорінні зміни у суспільно-політичному та економічному житті всередині Української держави призвели до переосмислення концептуальних підходів у сфері національної безпеки. Інший чинник – певні

еволюційні тенденції, що спостерігаються в розбудові національних систем безпеки інших країн.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкрити сутність розробки стратегії національної безпеки, на основі аналізу ситуації в Україні запропонувати можливі сценарії подальшого розвитку стратегії економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «національна безпека» започаткували США. Його вперше офіційно було використано президентом США Теодором Рузвельтом. У своєму посланні конгресу в 1934 році він виправдовував захоплення зони майбутнього Панамського каналу інтересами «національної безпеки США». У 1947 році конгресом США було прийнято закон «Про національну безпеку». Після цього і в науковому плані проблема національної безпеки стала однією із стержневих у всій системі соціологічних, політологічних та економічних досліджень американських і західноєвропейських учених. Після Другої світової війни США вирішили максимально використати тогочасні можливості свого впливу. Саме тоді американці розробили концепцію НБ, а на її основі – доктрину державної безпеки. Закон США «Про національну безпеку» (1947 р.) зобов'язав всі державні структури провадити цілеспрямовану політику щодо воєнно-політичного протистояння з Радянським Союзом та державами Варшавського договору [5].

Маємо зауважити, що у країнах Західної Європи зміна поглядів на НБ як на діяльність, сфокусовану переважно на воєнній небезпеці, пов'язаній з поняттям зовнішнього ворога, сталася ще на початку 1970-х років. Каталізатором була глобальна енергетична криза та активізація діяльності світової спільноти у сфері охорони навколишнього природного середовища. Сконцентрованим поняттям національної і глобальної безпеки стало гасло «ефективна економіка плюс здорове природне середовище».

Оскільки життя держави і суспільства розгортається в часі і просторі в різних сферах, НБ є виключно багатопланове явище, яке передбачає політичні, воєнні, економічні, соціальні, екологічні та інші характеристики.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» зазначається, що: «Національна безпека України – це захищеність життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, сучасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [1].

Створити і реалізувати в сучасних умовах ефективну стратегію безпеки, що забезпечує захист суспільства від різноманітних загроз, без глибокої наукової розробки фундаментальних

проблем організації розвитку людського суспільства, вивчення природи його інтересів і суперечностей, механізмів їх вирішення, раціонального комплексного використання ресурсів практично неможливо. Спроби емпіричного вирішення сучасних проблем, багато з яких за змістом і масштабом не мають аналогів в історії, не дають бажаних результатів, а інколи навіть посилюють негативні наслідки.

Пояснюється це, по-перше, тим, що всі види діяльності по забезпеченню безпеки суспільства мають багатоплановий характер. Створення загальної теорії безпеки допускає тісну інтеграцію різноманітних наук. Об'єктивний процес диференціації знань і вузька спеціалізація практично перешкоджають формуванню визначення поняття безпеки. Вирішити проблему можливо на шляхах використання системних засобів дослідження проблем забезпечення безпеки особи, суспільства і держави.

По-друге, випадковість і невизначеність пронизують всі рівні організації матеріального світу. Це приводить до неоднозначного відображення процесів, що відбуваються в свідомості людей, і, отже, до невизначеності і навіть ірраціональності їх реакції на вплив навколишнього світу. З урахуванням наявності у кожного суб'єкту суспільства власної мети та інтересів (що далеко не завжди співпадають з інтересами і метою інших суб'єктів) їх активні практичні дії породжують численні конфлікти аж до збройних. Розробка загальної теорії національної та міжнародної безпеки не може здійснюватись на основі використання традиційних підходів до пізнання і теоретичного узагальнення практичної діяльності людей, їх взаємовідносин між собою і природою.

По-третє, організація соціальної системи і її розвиток не підкоряється досить точним законам і закономірностям, тому що умови і засоби забезпечення соціальної стабільності здебільшого визначаються суб'єктивними факторами і виступають прерогативою індивідуального і колективного інтелекту. Дальший розвиток суспільних формацій важко передбачити і може здійснюватися за одних і тих же початкових умов різноманітними шляхами (в тому числі і тими, що приводять до загибелі). Істотно обмежуються можливості використання при вирішенні фундаментальних проблем національної і міжнародної безпеки [1].

Основні елементи міжнародної і НБ: політична, економічна, воєнна, технологічна, екологічна, гуманітарна та інші сфери діяльності. Кожна з сфер має певну специфіку, своєрідність. Разом з тим усі сфери перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Відповідно до Указу Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» [3], стратегія визначає принципи, пріоритетні цілі,

завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

У стратегії НБ України для її економічної складової головною метою сформовано через критерій прийнятого рівня забезпечення економічної безпеки, що є комплексним критерієм від конкурентоспроможності, сталого розвитку, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення, які, в свою чергу, є результатом узагальнення сукупностей показників, що формуються на відповідних рівнях ієрархії «дерева цілей». Стратегія окреслює пріоритети та напрями діяльності держави у сфері національної безпеки. Головними для забезпечення прийнятого рівня ЕБ є поліпшення інвестиційного клімату, інноваційну діяльність, реформування податкової системи та проведення земельної реформи.

На погляд автора, компромісним визначенням ЕБ держави може бути визначення її як загальнонаціонального комплексу заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам [5].

ЕБ країни має досить складну внутрішню структуру. Проведений нами аналіз дає змогу виділити такі її елементи:

- економічну незалежність (можливість контролю держави за національними ресурсами; досягнення такого рівня виробництва, ефективності та якості продукції, які б забезпечили її конкурентоспроможність і дозволили на рівних брати участь у світовій торгівлі, коопераційних зв'язках і обміні науково-технічними досягненнями);

- стабільність і стійкість національної економіки (захист власності у всіх її формах, створення надійних умов і гарантій для підприємницької активності, стримування факторів, здатних дестабілізувати ситуацію);

- здатність до саморозвитку і прогресу (створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійна модернізація виробництва, підвищення професійного, освітнього і загальнокультурного рівня працівників тощо).

Вищезазначений аналіз дозволяє поділити ЕБ держави на окремі взаємопов'язані елементи, що дає можливість детального розгляду всіх чинників, які впливають на економічну безпеку. Основними структурними елементами ЕБ України, на думку багатьох авторів, є такі: сировинно-ресурсна безпека; енергетична безпека; фінансова безпека; соціальна безпека; інноваційно-технологічна безпека; продовольча безпека; зовнішньоекономічна безпека. Значний вплив на функціонування ЕБ має її головна складова – фінансова безпека. Заходи із забезпечення фінансової безпеки країни мають передбачати вдосконалення фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової

систем з метою забезпечення ефективного функціонування економіки, її структурної збалансованості та стійкості до негативних впливів.

Загальний рівень ВВП України в 2009 році (якщо вірити нашій статистиці) до рівня 1990 року досяг 62% і якщо рухатись Європейськими мірками розвитку, то рівня 1990 року ми досягнемо в 2020 році (по 4% приросту ВВП в рік), а по ВВП, розрахованому по паритету купівельної спроможності на кожну людину невідомо коли. Разом з тим, для того, щоб підтримати свої соціальні програми темпи зростання ВВП в Україні повинні бути щонайменше 5% в рік із забезпеченням кожного відсотку росту 5-7 млрд. дол. інвестицій, а це не менше 35-40 млрд. дол. США на рік [7].

Системний аналіз тенденцій і чинників розвитку дає підстави для висновку, що Україна нині неспроможна забезпечити прискорений розвиток технологій і високотехнологічних галузей, оскільки параметри її інноваційно-технологічного розвитку вже давно перебувають за межами граничних інтервалів. На жаль, протягом усього періоду існування України як самостійної держави спостерігається нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін, залежність від багатьох зовнішніх чинників, виконання функції постачальника природної сировини і робочої сили для ТНК та розвинутих країн, які концентрують глобальний інтелектуальний потенціал. Економічні перетворення 1990-х рр., супроводжувані різким падінням рівня виробництва і платоспроможності на тлі високих темпів інфляції, позначилися неухильним зниженням інноваційної активності промислових підприємств, що сьогодні набуло незворотного характеру [7].

Кризу формування капіталу, яку українська економіка пережила впродовж 1991-1996 рр. і яка мала своїм наслідком скорочення обсягу валового нагромадження основного капіталу в 6,8 разу, так і не вдалося подолати в наступні 1997-2008 рр. У 2008 р. обсяги валового нагромадження основного капіталу становили лише 44,7% від його обсягу за 1990 р. Частка залучених та запозичених коштів, у тому числі кредитів банків, коштів іноземних інвесторів та інвестиційних фондів, у загальних обсягах капіталовкладень становила 23%. Частка коштів іноземних інвесторів коливалася в діапазоні від 5,9% (2000 р.) до 3,3% (2008 р.) від усіх капіталовкладень [7].

Окреме питання стратегії ЕБ – це тінізація економіки України в умовах фінансово-економічної кризи яка набула тотального характеру і окремими експертами та дослідниками її обсяг оцінюється в межах до 60% ВВП, і відповідно вона становить на сучасному етапі реальну загрозу НБ держави. (Довідково: за оцінками Світового банку, Україна має найбільший неформальний сектор, який сягає

приблизно 50% офіційного ВВП (липень 2007р.), що значно ускладнює «діагностування» економіки. Згідно з розрахунками західних фахівців, критичним для країни є щорічний обіг у сфері тіньового сектора на рівні 15—35% ВВП. Якщо обіг тіньового бізнесу перевищує 30% ВВП, а кількість працюючих на нього — 40% зайнятих, економіка втрачає керованість) [8].

Висновки. Таким чином, Україна давно опинилась в «економічній ямі» пошуком виходу із якої мало хто займається, а якщо і займається, то зовсім неефективно. На наш погляд, можливі три сценарії розвитку стратегії економічної безпеки держави. Перший, це нам ніколи не вийти із числа країн з відсталою економікою, що нам прогнозують міжнародні експерти. Другий сценарій, Україні потрібен «прорив» на базі інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. І насамкінець, третій сценарій передбачає поєднання першого та другого варіантів розвитку. Відповідно новому президенту необхідно чітко визначитись: яку модель стратегії ЕБ, а відповідно і розвитку бере Україна в наступні 10 років.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 39. – С. 351.
2. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» від 18.07.1995 № 532-95-п // Відомості Верховної ради України. – № 10. – 1997. – С. 149-157.
3. Указ Президента України «Про Стратегію Національної безпеки України» № 105/2007 від 12.02.2007р // Стратегічна панорама. – № 1. – 2007. – С.5-12.
4. Галузевий стандарт вищої освіти України за спеціальністю специфічних категорій 8.000015 «Управління фінансово – економічною безпекою», кваліфікації 2414.2 «Професіонал з фінансово – економічної безпеки» (Складові частини Галузевого стандарту: ОКХ, ОПП) затверджений наказом МОН України від 20.06.2008 р. № 571.
5. Кириченко О. А., Сідак В. С., Лаптев С.М. та інші. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. Монографія. К.: УЕП «Крок», 2008. – 401 с.
6. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика: збірник / Т.Т. Ковальчук. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2004. – 638 с.
7. Ковальчук Т.Т., Черняк В.К., Шевчук В.Я. Актуальності політики розвитку / Т.Т. Ковальчук, В.К. Черняк, В.Я., Шевчук. – К.: Знання, 2009. – 326 с.
8. Ковальчук А.Т. Фінансове право:

проблеми розвитку та застосування [Текст] : – 480 с.
[монографія] / А.Т. Ковальчук, А.В. Матіос; за заг. ред. Л.К. Воронової; Київський ун-т ринкових відносин. – К.: Парламентське видавництво, 2010. 9. Крутов В.В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва в Україні.-К.:»Фенікс», 2008. – 406 с.

Аннотація. В статті раскрыта суть разработки стратегии национальной безопасности и ее составляющей – экономической безопасности государства Украины, уровень которой особенно обострился в условиях мирового финансового кризиса и определен, в первую очередь, такими факторами как высокий уровень внешнего долга, обострение финансового и ипотечного кризиса, дисбаланс и нестабильность инвестиционной активности и экономической свободы, отток капитала. Предложены сценарии развития экономической модели Украины как важной составляющей стратегии экономической безопасности.

Ключевые слова: национальная безопасность Украины; экономическая безопасность Украины.

Summary. In the article essence of development of strategy of national safety and its constituent of economic security of the state of Ukraine is exposed the level of which was especially sharpened in the conditions of world financial crisis and predefined, in the first turn, by such factors, as a high level of external debt, sharpening of financial and mortgage crises, disbalance and instability of investment activity and economic freedom, outflow of capital. The scenarios of development of economic model of Ukraine are offered, as important component strategy of economic security.

Key words: the economic safety of Ukraine the national safety of Ukraine.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

УДК 336.225.61

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Зима О. Г., к.е.н., доцент,
Зима О. Г., к.е.н., доцент (ХНЕУ)*

У статті розглядаються можливості збільшення заробітної плати працівників, як одного з показників економічної безпеки, на основі податкових інструментів, зокрема, шляхом зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу у вигляді заробітної платні на величину податкової соціальної пільги при обчисленні податку з доходів фізичних осіб. Показано ефект від застосування податкової соціальної пільги до заробітної плати.

Ключові слова: економічна безпека, оподаткування, показники

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. У Законі України «Про основи національної безпеки України» [1], визначаються національні інтереси як «життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток». Стан економіки держави, при якому забезпечується досить високий і стійкий економічний зріст; задовольняються необхідні потреби громадян; здійснюється контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захищаються економічні інтереси країни на